

Pääkirjoitus

Laura Ahva

Arvioitsijan silmälasit

Akateemisessa maailmassa työskennellessä tulee eteen valtava määrä arvioitavia tekstejä. Tulisi lausua jotakin, auttaa kirjoittajaa tutkielmansa kanssa eteenpäin tai toimia anonyymina arvioitsijana. Ne tieteelliset tekstit, joihin olen viime aikoina ehtinyt keskittyä, olenkin lukenut juuri arvioitsijan silmälasit nenälläni. Arvioiminen on erilaista lukemista kuin se, jolloin voi vapaasti tutustua uusiin käsitteisiin, taustoihin tai teorioihin omaa tutkimusta tehdessä tai suunnitellessa.

Arvioidessaan lukijan täytyy ottaa teksti tosissaan. Hänen tulee rakentaa tekstiin suhde, joka liikauttaa tekstiä johonkin suuntaan tai vähintäänkin antaa sille hyväksynnän. Arvioijan täytyy siis antaa myös jotakin itsestään, eikä se ole aina helppoa. Joskus minusta tuntuu, että oma tietämys ei riitä arvioimiseen, joskus jään jumiin jo alkuasetelmaan tai johonkin puutteeseen enkä saa lopusta tekstistä enää kiinni, ja toisinaan taas vain ihailen, kuinka joku onkin osannut sanoa jonkin asian niin hyvin, että unohdan pyytää tarkennusta toiseen. Media & viestinnän päätoimittajana olen havahtunut siihen, kuinka usein ja kuinka isoa joukkoa me aktiivisesti pyydämme ottamaan tämän arvioitsijan roolin. Arviointiprosessin järjestäminen on toimituksen kaikkein tärkein tehtävä. Meidän tulee pitää huoli, että lehteen lähetetyt käsikirjoitukset käyvät läpi kriittisen mutta reilun arvioinnin ja että kaikki tämä tapahtuu kohtuullisessa ajassa.

Olen kuitenkin varma – ja tiedän sen omasta kokemuksesta – että arviointiprosessi on joskus kirjoittajan näkökulmasta uuvuttava, hidas ja jännittävä. Arkikielessä puhutaan käsikirjoituksen ”submittamisesta”, ja jos hetkeksi pysähtyy tämän termin äärelle, ei ole ihme, että joskus jännittää. Sanan merkitys on nimittäin: jättää, antaa ja esittää, mutta myös alistua, nöyryä tai taipua. Oma työ siis alistetaan oman vertaisryhmän katseelle. Ehkä siksi on myös paikallaan muistuttaa ja avata, mitä Media & viestinnän toimitusprosessissa oikeastaan tapahtuu ja samalla antaa kiitosta niille lukuisille arvioitsijoille, jotka osallistuvat vuosittain tähän prosessiin. Arviointi tehdään aina oman toimen ohessa ja vapaaehtoisuuteen perustuen.

Kun käsikirjoitus saapuu Media & viestintään, se päättyy ensin päätoimittajien käsittelyyn, puhumme tästä vaiheesta ”seulana”. Siinä jompikumpi päätoimittajista lukee tekstin ja päättää, otetaanko käsikirjoitus toimitusprosessiin vai ei. Keskeisimmät syyt hylkäykseen tässä vaiheessa ovat teoreettisen viitekehysten tai viestintätieteellisen kytköksen puuttuminen. Seuraavaksi kaksi vaihtuvaa toimituskunnan jäsentä lukee tekstin tavoitteenaan arvioida, voidaanko teksti laittaa vertaisarviontiin sellaisenaan vai vaatiiko se korjauksia. Toimituskuntalaiset voivat tässä vaiheessa myös esittää hylkäämistä. Media & viestinnässä tämä toimituskuntakierros on olennainen osa arvioprosessia. Näin

ei kaikissa jurnaaleissa ole, vaan niissä teksti joko hylätään suoraan tai laitetaan suoraan refereille. Kirjoittajasta voi toki tuntua työläältä, että teksti tulee korjauspyynnön kanssa takaisin jo tässä vaiheessa, mutta se on itse asiassa Media & viestinnässä aika tavanomaista. Olemme pitäneet tämän vaiheen mukana, koska Suomessa alan tutkijoiden joukko on sen verran pieni, että sopivien ja halukkaiden refereiden löytäminen on usein todella vaikeaa. Haluamme siksi olla kuormittamatta ulkopuolisia arvioitsijoita keskeneräisillä teksteillä. Arvioitsija voi työlääntyä puuhaan, jos hän lukiessaan jää kiinni johonkin perusasetelman puutteeseen tai keskeneräisyyteen, eikä pääse arvioimaan itse asiasisältöä. Refereen pitää pystyä keskittymään oman erityisalansa kysymyksiin.

Vertaisarviointi hoidetaan aina nimettömänä, eli toimituskunnan jäsenet eivät tiedä refereiden nimiä eivätkä refereet tiedä kirjoittajien henkilöyttä, ja toisin päin. Toimitussihteeri hoitaa tämän prosessin. Päätoimittajana olen oppinut arvostamaan huolella tehtyjä lausuntoja, joista näkee, että arvioitsija on muodostanut tekstiin kunnollisen suhteen. Kaikesta tutkimuksesta ei tarvitse innostua henkilökohtaisesti, mutta arviointiin lähetetyt tekstit tulisi ottaa tosissaan. Hyvä lausunto tiivistää tai kirkastaa, mikä on tekstin tärkein kontribuutio ja usein myös sen, miten tämän keskeisen annin saisi tuotua entistä paremmin esille. Totta kai hyvä arvio pystyy myös esittämään konkreettiset aukopaikat tai puutteet menetelmän kuvaamisessa, teoreettisessa viitekehyksessä tai tekstin rakenteen selkeydessä. Oleellista mielestäni on se, että lausunto kiinnittyy käsikirjoituksen aineksiin ja lähtökohtiin – ei siis lähde arvioimaan pelkästään sitä, mitä *ei ole* tehty.

Refereelausuntojen perusteella muokatun käsikirjoituksen saavat luettavakseen Media & viestinnässä ne toimituskunnan jäsenet, jotka lukivat ensimmäisenkin version. Harvemmin laitamme käsikirjoituksia enää uudelleen takaisin refereille, mutta joskus toki niinkin. Prosessissamme toimituskunnan jäsenillä on kuitenkin suuri rooli: he vertaavat lausuntoja ja uutta käsikirjoitusversiota ja päättävät yhdessä päätoimittajan kanssa, annetaanko tekstille julkaisulupa. Joskus käsikirjoitukseen pyydetään vielä tässä vaiheessa korjauksia, ja lähes aina toimitussihteerin tekemässä oikoluvussa tulee vielä joitakin huomioita, joihin kirjoittajia pyydetään reagoimaan. Numerosta vastaava päätoimittaja lukee vielä viimeisen version. Näin käsikirjoituksen tie julkaisuksi kulkee kauden tai joskus jopa seitsemän silmäparin kautta.

Kaikki tämä tehdään sen vuoksi, jotta lukijat voivat luottaa siihen, että artikkelit ovat käyneet läpi laadunvalvonnan. He saavat lukea Media & viestinnässä julkaistuja artikkeleita ilman arvioivia silmäläsejä – jos niin haluavat. Ja koska oma kauteni tämän julkaisun päätoimittajana päättyy tähän numeroon, aion seuraavaksi nauttia artikkeleista tavallisena lukijana ja antaa arviოსilmäläsit uuden päätoimittajan, FT Anneli Lehtisaloon, käyttöön. Jenni Mäenpää ja Anneli Lehtisalo jatkavat julkaisun päätoimittamista parityöskentelynä. Kiitos ja hyvää jatkoa Media & viestinnälle!